

Växt- och miljöavdelningen
Jens Weibull
jens.weibull@jordbruksverket.se

POM programrådsmöte nr 35, 2016-11-03

Närvarande:

Åsa Ahrland, SLU; Krister Andersson, Sveriges Pomologiska Sällskap; Sanna Black Samuelsson, Skogsstyrelsen; Carin Bunnvik, Jordbruksverket (ordf.); Anna Lena Carlsson, Naturvårdsverket; Ulf Nilsson, FOR; Bo Gertsson, Lantmännen Lantbruk; Anders Glassel, Statens fastighetsverk; Eva Jansson, SLU/LTV-fak; Maria Nyman-Nilsson, Fredrikdals museer och trädgårdar; Helena Persson, Lunds universitet/Botaniska trädgården; Maja Persson, LRF Trädgård; Jan Svensson, NordGen; Jens Weibull, Jordbruksverket (sekr.)

Fabian Mebus, Riksantikvarieämbetet deltog via webblänk

Anmält förhinder:

Eva Grönwall, Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation

1. Öppnande

Enhetschef Carin Bunnvik öppnade mötet. På begäran kastades dagordningspunkterna 4 och 5 om.

2. Genomgång och uppföljning av minnesanteckningarna från höstmötet

Jens gick igenom förra mötets minnesanteckningar och kommenterade bl.a. följande:

- En förnyad kontakt har upprättats med Göran Svanfeldts son ang. överlämnandet av guldärta och diplom (pkt 2);
- De juridiska konsekvenserna kring växter som inlemmats i den Nationella genbanken, men av donatorn sålts till tredje person som tagit ut en immateriell rättighet, har ännu inte hunnit att utredas (pkt 2); Jordbruksverket avser att se på frågan och återkomma vid vårmötet;
- Ansvar i inom SLU/LTV-fakulteten för Svensk kulturväxtdatabas (SKUD) vilar ännu hos förutvarande forskningssekreteraren Anders Nilsson (pkt 2). Utgångspunkten är att ansvaret på sikt ska föras över till LAPF/POM.

- Nationella genbankens avtal om klonarkiven kommer att hanteras av Inger Hjalmarsson (frukt & bär) och Linnea Oskarsson (övriga växtslag) (pkt 3i)
- Verksamhetsplanen för programmet finns nu [publicerad på POM:s hemsida](#) (pkt 4).
- Budgetramen för 2017 kommer att ligga på samma nivå som tidigare (8,5 miljoner kr) (pkt 6iii)

I övrigt noterades att

- Bogesunds slott, slottspark och trädgård, samt Lovön inte är några byggnadsminnen utan skyddas genom naturreservat (pkt 5i), samt att
- Projektet ”6P” omfattar 12 olika växtförädlingsprogram, inte företag (pkt 5i).

3. Beslutspunkter

Under denna punkt diskuterades ett första utkast till kommunikationsplan som hade tagits fram i enlighet med strategins mål 8. Den livliga diskussionen kom att handla om vikten av att identifiera fler – och förtydliga – målgrupperna, betydelsen av personliga kontakter, att planen måste utvecklas i nära samarbete med SLU (som nu har stöpt om och ansvarar för hemsidan), dialog med och inspel från POM:s olika aktörer, m.m. Det noterades att en del aktörer inte tillåts länka till POM:s hemsida. Vi måste vara medvetna om att det finns många olika, och interaktiva, informationskanaler. Bör information om programmet f.ö. finnas på Wikipedia? Alla idéer och förslag på kommunikationsplanen är varmt välkomna.

En vidareutvecklad version ska redovisas och beslutas om vid vårmötet 2017.

4. Avvikelseberättelse

Jens redovisade kort (bilaga 1) några planerade aktiviteter i strategin som inte fullt ut följer tidsplanen för året och skälen till det. Han lyfte bl.a. fram

- publiceringen av en beställningssida av växtmaterial från den Nationella genbanken (åtgärd 1.3)
- arbetet med skötselhandboken för Nationella genbankens växtmaterial och registrering av växtdata i NordGens informationssystem SESTO (åtgärd 2.1-2.2), samt
- önskemålet om en publicerad strategi och ett utredningsuppdrag kring vilda kulturväxtsläktingar (åtgärd 15.1-15.2).

De inledande momenten är på gång (en manual för samlingen av rosor har redan tagits fram) och förväntas vara långt framskridna till våren. Förslaget till strategi och utredningsuppdrag kring vilda kulturväxtsläktingar har överskuggats av myndighetsuppdragen kring kartläggning och övervakning av genetisk mångfald. Dessa uppdrag förväntas – enligt uppgift – formuleras om inför 2017.

5. Verksamhetsplanering 2017

Jens presenterade översiktligt planeringen för det kommande året (bilaga 1). Han pekade bl.a. på

- önskemålet om ett uppdrag från NMR ang. nordiskt samarbete kring alternativa bevarandeformer, t.ex. kryobevarande (åtgärd 12.1)
- förslaget om ett regeringsuppdrag om jordbrukarnas rättigheter i Sverige (ITPGRFA, Art. 9 och *Farmers' rights*) (åtgärd 16.1), samt
- två stora FAO-möten (Kommissionen för genetiska resurser 30/1-3/2 samt det Styrande Organet för ITPGRFA (Växtgenetiska fördraget) under senhösten).

Han noterade att det inte finns uttalat stöd på departementsnivå för tvärvetenskapliga forskningssatsningar (åtgärd 7.2), och att tankarna på en (inter)aktiv kommunikationsplattform (åtgärd 10.1) närmast förutsätter en dedikerad redaktör för vilket det f.n. inte finns finansiering.

Eva framhöll betydelsen av att ha mål och riktning i arbetet, och underströk hur viktigt det är att alla aktörer är tydliga med vad de vill och att de kommunicerar tankar och önskemål. Bo menade att rådet inte ska detaljstyra, men efterlyste en ökad tydlighet om vad som är tänkt att hända efter 2017 och framåt. Maria såg lämpliga kopplingar mellan organisationer och/eller myndigheter som arbetar med kulturmiljövård och trädgårdshistoria, och studenter som önskar förkovra sig eller utföra examensarbeten. Åsa pekade på den databas över lämpliga examensarbeten som SLU ansvarar för och uppmuntrade samtliga att skicka in förslag på tänkbara arbeten.

Programrådet beslöt att genomföra 2017 års höstmöte som en workshop för att konkretisera aktiviteter och åtgärder inför perioden 2018-2020.

6. Tematisk fråga

I linje med den nya uppdragsbeskrivningen för rådet presenterade Jens ett tematiskt ämne som denna gång omfattade aspekter kring kulturväxtsläktingar och *in situ*-bevarande. Han redogjorde för status avseende det myndighetsgemensamma uppdraget rörande genetisk mångfald, samt ett tvåårigt samnordiskt projekt kring vilda kulturväxtsläktingar som ekosystemtjänster, och som har letts av NordGen (2015-2016) (bilaga). Han förklarade att regeringsbeslutet från 2012, om att arbetet kring kartläggning och övervakning ska ha börjat senast 2015, inte kan sägas ha verkställts och detta i första hand har sin grund i brist på konkret myndighetssamarbete. Verktygen för att börja att arbeta med frågan finns redan idag i form av utvecklade databaser och floraväktarsystemet. Arbetet skulle behöva inledas med en s.k. bristanalys (eng. *gap analysis*) för att kartlägga existerande *in situ*- och *ex situ*-bevarande av värdefulla prioriterade arter.

Sanna underströk vikten av bilaterala kontakter; Skogsstyrelsens (SKS) erfarenhet är att ömsesidig dialog fungerar väl. Däremot har man funnit att nuvarande biotopskyddsområden är för små och att större områden vore värdefulla för att inkludera en större diversitet av värdefulla trädarter.

Anders lyfte fram det breda uppdrag som Statens fastighetsverk har, vilket bl.a. omfattar att bevara biologisk mångfald. Samtidigt är myndigheten landets största fastighetsägare med stora markinnehav. Han noterade att det ofta uppstår målkonflikter mellan kraven på att beakta kulturmiljöaspekter och upplåtande av mark till exv. kommuner. Han framhöll slutligen att SFV gärna medverkar i den föreslagna bristanalysen.

Åsa bekräftade att det ofta rör sig om svåra avvägningar mellan kulturmiljövård och naturvård, inte minst inom skyddade områden som t.ex. naturreservat.

Beträffande den nämnda myndighetssamverkan menade Fabian att sådana uppdrag förutsätter konkreta uppgifter, en samordnande funktion och tydliga krav på redovisning. Anna Lena slog fast att redovisningen av regeringsuppdrag ytterst är en chefsfråga.

Helena pekade på egna erfarenheter av arbete med inrättande av biotopskyddsområden, och menade att bristen på resurser är ett ständigt problem. Anders hävdade att pengar kanske inte alltid behövs. Måste allt verkligen skötas? Kan det göras billigare och bättre? Alla är inte medvetna om, och förstår, biologisk mångfald. En gräsmatta kan göras om till äng.

Sanna erbjöd sig att, för SKS räkning, innan årets slut bjuda in Naturvårdsverket och Jordbruksverket till en diskussion om gemensamma möjligheter att aktivera arbetet. [Tillägg i minnesanteckningarna: den 8 november kallade Naturvårdsverket till gemensamt återrapporteringsmöte 16 december]

7. Informationspunkter

i. Aktörsrunda (korta sammanfattningar)

De botaniska trädgårdarna (Helena): den stora utmaningen för de botaniska trädgårdarna är fortfarande konsekvenserna av Nagoyaprotokollet och EU:s förordning 511/2014 vilket innebär att allt växtmaterial måste registreras och märkas om syftet är att bli s.k. ”betrodd trädgård”; trädgårdarna använder databassystemet [IrisBG](#); förutom att föröka hotade arter för ex situ-bevarande är man involverade i olika projekt som t.ex. skolsatsningar – bl.a. *Stråsåd och pedagogik* i samarbete med NordGen; den 17 juni 2017 anordnar f.ö. Lunds botaniska trädgård SM i floristik;

Statens fastighetsverk (Anders): årets träff för klonarkivsvårdare hölls i Vadstena och [Pomerium Vadstenense](#), för vilken man också har tagit fram ett nytt vårdprogram; diskussioner pågår också om att inrätta ett norrländskt klonarkiv för frukt vid Umeå residens (byggt 1894), men kanske även för rosor och perenner;

NordGen (Jan): Lise-Lykke Steffensen är ny direktör för NordGen sedan i september; såväl hemsidan som genbankens informationssystem SESTO är under omarbetning, och en dialog med POM om det senare är välkommet; arbetet och tankarna kring s.k. bruksgenbanker går vidare, och det finns ett stort allmänintresse – dessutom står NordGen som sortägare för ett antal bevarandesorter; EU-

projektet DIVERSIFOOD anordnar 23 november en workshop i Finland – *Enabling Crop Biodiversity on the Market* – som NordGen kommer att delta i; nästa år kommer NordGen att, inom ramen för det europeiska samarbetet [ECPGR](#), stå värdar för en mindre konferens om havre; arbetet att sätta den antagna 20-årsstrategin har börjat och innebär utmaningar avseende eftersläpningen i uppförökning av material samt kostnader;

Sveriges Pomologiska Sällskap (Krister): det har varit ett hektiskt år med mängder av fin frukt; *Äpplets dag*, som anordnas i samarbete med Riksförbundet Svensk Trädgård, hölls i år 25 september och kommer att bli ett permanent arrangemang; en rad olika grupper har inrättats och jobbar på kring sortbestämningar (päron, krusbär samt rotäktade stenfrukter); årets pomologträff avhölls på Fredriksdals friluftsmuseum;

Friluftsmuseerna (Maria): 2016 har varit ett mycket bra fruktår och museet gör sitt bästa för att kulturarvet ska ätas upp; som vanligt har det varit rosdagar under sommaren, och man diskuterar nu med ledningen för Nationella genbanken om en del av materialet i mellanlagret ska behållas för visningsändamål; 2018 års internationella roskongress kommer att anordnas i [Danmark](#); diskussioner pågår med genbanksledningen om att inkludera nya växter i museernas klonarkiv; händelser under året har bl.a. omfattat en stor gartnerihistorisk konferens 26-27 oktober, och en träff för landets friluftsmuseer i Foteviken (Skåne);

Riksantikvarieämbetet (Fabian): RAÄ har f.n. inget aktivt arbete kring det gröna kulturarvet, varken experter eller uppdrag; däremot pågår ett arbete kring skyddade områden/reservat och inom ramen för det ser man fram emot den nya kulturarvspropositionen och förslagen vad gäller användningen av kulturresevatnen (där t.ex. ängsfruktodlingar ingår) – det är en skyddsform som fungerar mycket väl, med hög biologisk mångfald, och många värden skulle kunna förenas här;

Fritidsodlingens riksorganisation, FOR (Ulf): årets anslag minskade dessvärre med 30 % vilket har påverkat verksamheten; mässan Nordiska trädgårdar (Älvsjö) hölls 6-9 april där FOR medverkade i en större monter tillsammans med Elitplantstationen; den tidigare s.k. Alnarpsdagen kommer fr.o.m. nästa år att ersättas av Trädgårdsodlingens dag och kanske inkludera besök i nationella genbanken; satsningar görs på ”Barn, trädgård och lärande”; det finns väldigt många inom de enskilda koloniträdgårdsföreningarna som vill hjälpa till att värna den odlade mångfalden;

Sveriges lantbruksuniversitet (Åsa): en fyllig [avhandling](#) om böndernas köksväxtodling under 1700-talet har nyligen försvarats inom ämnet agrarhistoria vid SLU; Centrum för biologisk mångfald, CBM driver f.n. ett Interreg-projekt kring biologisk kulturarv (närmare bestämt fäbodlar) som värdeskapare, och har nyligen svarat för återutgivningen av [Broocmans gårds- och hushållshandbok](#) från 1700-talet; årets trädgårdsbok blev [Stadsträdslexikon](#) varav den ena författaren – Henrik Sjöman – är verksam vid SLU;

Lantmännen lantbruk (Bo): koncernens division Lantbruk har sedan oktober en ny chef – Elisabeth Ringdahl; klonarkivet för Salix genomgår successivt en förnyring – det är fortsatt privat, men fritt tillgängligt för användning; de pågående nordiska projektsamarbetena kring växtförädling (*Public-Private Partnership for Pre-breeding* (PPP) och *Public Private Partnership Plant Phenotyping Project* (6P)) fortsätter, men det finns en oro för ny lagstiftning gällande s.k. drönare i det senare projektet; förädlingsstationen i Lännäs¹ firar 100 år under 2017; anpassningen till Nagoyaprotokollet har inneburit ordning och reda i växtmaterialet, men kompletteringar görs nu avseende de skadesvampar som används i förädlingen;

Skogsstyrelsen (Sanna): den naturliga förnyringen av landets skogar minskar och är nu på miniminivå – huvudskälet är nyplantering av förädlad material; avsaknaden av en gemensam europeisk skogspolitik gör det extra viktigt att klimatanpassa skogsbruket (annat växtmaterial, mer lövträd, anpassning till olika marker, osv.); alm och ask håller på att dö ut i landet – bekämpningsinsatserna på Öland och Gotland har varit lyckosamma, men mer pengar behövs; SKS administrerar f.n. 413 genresursområden varav flera omfattar många trädarter; ett nytt projekt pågår som syftar till att kartlägga ädellövskogen i landet, men det är statistiskt och datatekniskt utmanande;

Naturvårdsverket (Anna Lena): de huvudsakliga arbetsuppgifterna kretsar kring miljöövervakning av jordbrukslandskapet och den gemensamma jordbrukspolitiken CAP; tyvärr har inte mycket tid hittills kunnat avsättas för uppdraget om genetisk mångfald, men året är ju inte slut; ur ett bevarandeperspektiv tänker sig NV gärna större områden än reservat – gärna landskap;

LRF Trädgård (Maja): samarbetet inom POM:s s.k. FÖRMAKs-grupp fungerar väl; odlarna har genomgående anammat konceptet Grönt kulturarv® och försäljningen ökar för de flesta lanserade sorter;

ii. Samordningen vid SLU/LTV-fakulteten

Eva redogjorde kortfattat bl.a. vad gäller programmets verksamhet vid SLU i Alnarp (inkl. Nationella genbanken), processen kring framtida klonarkiv, mässaktiviteter, nysläpp av sorter med Grönt kulturarv®-märkning (bilaga 2 och 3), m.m. I och med uppdelningen av verksamhetsledningen för POM vid SLU finns det framöver anledning att adjungera ledningen för Nationella genbanken till kommande rådsmöten. Eva lyfte också problematiken kring förestående generationsskiftet inom den offentligt finansierade delen av POM som en fråga att bevaka mer noggrant.

iii. Jordbruksverket

- Utlysningar inom temaområdet *Traditionell småskalig matkultur*

---

¹ mellan Kramfors och Sollefteå

Utlysningar inom detta tematiska område har nu börjat att komma ut i det nya landsbygdsprogrammet. I maj lystes 3 miljoner kronor ut inom området *kunskapsbank*. Tre projekt med bäring på POM beviljades medel:

Projekttitel	Projektägare
Potatis i tiden – svenskt kulturarv från jord till bord; en kunskapskälla för inspiration och nyskapande	Svensk potatis, SvePot
Förstudie om historiskt traditionell och hantverksmässig produktion av cider i Sverige	Svenska Ciderfrämjandet
Kunskapsbank över traditionell matkultur	Institutet för språk och folkminnen

Kommande utlysningar för projekt inom grönt kulturarv (och svenska lantraser) avser kompetensutveckling (3 miljoner kronor, [publicerad 4 november](#)) och pilot- och utvecklingsprojekt.

- Regeringens livsmedelsstrategi
Inget nytt kunde meddelas.
- Internt arbete kring råd och referensgrupper
Jordbruksverket har sett över uppdrag och verksamhet i samtliga råd och referensgrupper som utgör stöd i olika program och beredningsprocesser. Syftet är att skapa en bättre enhetlighet. Enligt uppgift kommer programrådet i fortsättningen att heta *Referensgruppen för odlad mångfald*. Uppdrag och mötesfrekvens kommer inte att ändras. [Tillägg i minnesanteckningarna: Beslut om förändringen kommer att meddelas via e-post]
- Nagoyaprotokollet – en lägesbeskrivning
Genomförandearbetet fortsätter. EU-kommissionen och medlemsstaterna förhandlar just nu tolknings- och vägledningsdokument för olika sektorer (växtförädling, bioteknologi, biokontroll, etc.). En workshop om förordningen kommer att anordnas i [Stockholm 14 november](#).

6. Övriga frågor

Inga övriga frågor hade anmälts.

7. Tidpunkt för nästa möte

Nästa möte hålls 25 april 2017 i Alnarp (lokal meddelas senare).

- Bilagor:
1. Information från Jordbruksverket (pdf)
  2. Information från Eva Jansson, SLU/LAPF (pdf)
  3. Information från Nationella genbanken (pdf)